

Katılımcı ve Güvenli
Bir Gençlik Aktivizmi

Çocuk ve Genç Aktivistlerle Çalışma 101 El Kitabı

HOS- GELDİN!

Bu rehberi "Katılımcı ve Güvenli Bir Gençlik Aktivizmi" projemiz kapsamında daha katılımcı ve güvenli bir aktivizmi mümkün kılmak için iş birliği yapmak istediğimiz yetişkinlere eşlik etmesi için hazırladık.

Roots & Shoots Türkiye

Roots & Shoots 1991 yılında Dr. Jane Goodall tarafından çocuk ve gençlerin çevre, hayvanlar ve insanlar için çalışarak, içinde bulundukları topluluğa ilham vermeleri ve değişime öncülük etmeleri amacıyla başlatılan küresel bir harekettir. Çocuklara ve gençlere meraklarının peşinden gidebilecekleri, birlikte harekete geçebilecekleri ve gezegenimizin ihtiyacı olan değişimi oluşturmabilecekleri alanlar sağlar.

İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi

BİLGİ Çocuk Çalışmaları Birimi, kısa adıyla ÇOÇA, 20 Kasım 2007'de kurulan ve İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde çocuk hakları alanında çalışan bir birim. Tüm çocukların seslerinin duyulduğu, görüşlerinin dikkate alındığı, kararlarda söz haklarının olduğu, haklarının korunduğu bir dünyaya katkıda bulunmak için çalışıyor. Bunu yaparken çocuk hakları ve insan hakları eğitimi, çocuğun iyi olma hali, çocuk katılımı, çocuklar arasında toplumsal cinsiyet eşitliği ve çocuk işçiliği ile mücadele gibi konuları odağına alıyor.

WEBSİTELERİMİZ

www.rootsandshootsturkey.org
www.cocuk.bilgi.edu.tr

BİZE ULAŞ

hello@rootsandshootsturkey.org
cocukcalismalari@bilgi.edu.tr

Hazırlayanlar:

Cem Demirayak
Gözde Durmuş

Proje Koordinatörü:

Aslıhan Niksarlı

Redaksiyon:

Doruk Karalar

Grafik Tasarım:

Elif Şener
Yasemin Deniz

Çocuk ve Genç Aktivistlerle Çalışma 101 El Kitabı. Roots & Shoots Türkiye (Kökler ve Filizler Derneği), BİLGİ Çocuk Çalışmaları Birimi, İstanbul Türkiye
©Roots & Shoots Türkiye (Kökler ve Filizler Derneği),
BİLGİ Çocuk Çalışmaları Birimi 2023

E-posta: hello@rootsandshootsturkey.org,
cocukcalismalari@bilgi.edu.tr

Bu doküman Sabancı Vakfı Hibe Programı kapsamında hazırlanmıştır. Bu belgenin içeriğinden sadece Roots & Shoots Türkiye (Kökler ve Filizler Derneği) ve BİLGİ Çocuk Çalışmaları Birimi sorumludur ve bu içerik herhangi bir şekilde Sabancı Vakfı'nın görüş veya tutumunu yansıtmaz.

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının herhangi bir bölümü izin olmadan yeniden çoğaltılamaz veya basılamaz. Sadece eğitim amaçlı, referans verilerek kullanılabilir.

İÇİN- DEKİ LER

1. Çocuk ve Genç Aktivistlerle Tanışalım

— Çocuk ve Genç Aktivistleri Nasıl Tanımlarız?	10
— Dünyada ve Türkiye’de Neler Yapıyorlar? Neyi Hedefliyorlar?	10
— Nelere İhtiyaç Duyuyorlar? Ne Talep Ediyorlar?	13

2. Birlikte Çalışmayı Destekleyen Bilgiler

— İnsan Hakları ve Çocuk Hakları 101	21
— Çocuk İnsan Hakları Savunucularının Hakları	25
— İklim Değişikliğine Özel Olarak Odaklanan Çocuk Hakları ve Çevre Hakkında 26 No’lu Genel Yorum	28
— Çocuk Hakları Temelli Yaklaşımla Çocuklarla Çalışmak	29

3. Kendimizi Değerlendirmek

3A. Kendini Değerlendirme Testleri	35
— Eğitimciler için 10 Soruda Kendini Değerlendirme Testi	37
— Sivil Toplum Örgütleri Gönüllüleri, Çalışanları ya da Yetişkin Aktivistler için 10 Soruda Kendini Değerlendirme Testi	41
— Yerel Yönetimler ve Bakanlık Çalışanları için 5 Soruda Kendini Değerlendirme Testi	45
— Medya Çalışanları için 5 Soruda Kendini Değerlendirme Testi	47
— Bakımverenler için 5 Soruda Kendini Değerlendirme Testi	49
3B. Hatırlatma Listeleri	52

Yararlanılan Kaynaklar	55
------------------------------	----

1

ÇOCUK VE GENÇ AKTİVİST- LERLE TANIŞALIM

Bu bölüm kendilerini “çocuk ve genç aktivistler” olarak ya da farklı biçimlerde tanımlayan çocuk ve genç toplulukları hakkında bilgi vermek, Dünya ve Türkiye’den örnekleri paylaşmak ve bu toplulukların ihtiyaçlarını vurgulamak için üç ayrı bölüm hazırlanmıştır.

Bu bölümde ve bir sonraki bölümde özetlenen konulara dair daha detaylı bilgi almak isterseniz proje kapsamında hazırlanan “**Katılımcı ve Güvenli Gençlik Aktivizmi Alanyazın Tarama Bilgi Notu**’na bakabilirsiniz.¹

¹ Bu bölüm ve aşağıdaki bölümler bahsedilen bilgi notundan yararlanılarak hazırlanmıştır.

a) Çocuk ve Genç Aktivistleri Nasıl Tanımlarız?

“Aktivist” kavramını, kampanyalar, gösteriler, kamuoyu çalışmaları ve lobicilik gibi faaliyetler yoluyla aktif çalışmalar yaparak belirli hedeflere ulaşmaya çalışan kişi olarak tanımlayabiliriz. Ancak çocukların bu alandaki çalışmalarına bakıldığı zaman çocukların ve gençlerin kendilerini “aktivist”, “hakları koruyan” ve “hak savunucusu” şeklinde farklı biçimlerle ifade ettikleri, birçok çocuk ve gencin kendilerini tek bir kelime ile sınırlamadığı görülmektedir.

Çocukların ve gençlerin kendi haklarını ve başkalarının haklarını savunması farklı biçimlerde ve çeşitli yollarla olabilmektedir. Okullarda ya da mahallelerdeki çocuk kulüplerinde/topluluklarında, çeşitli sivil toplum kuruluşlarının çocuk danışma ekiplerinde, çocuk meclislerinde/konseylerinde ya da çocuk derneklerinde yer almak gibi çeşitli örgütlenme biçimleri bulunmaktadır. Bazı çocuklar ise yer aldıkları topluluklar dışında bireysel olarak kendilerini “aktivist” ya da “hak savunucusu” olarak tanımlamaktadır.

b) Dünyada ve Türkiye’de de neler yapıyorlar? Neyi hedefliyorlar?

Çocuk aktivizmi ya da çocuk insan hak savunucuları konuları çocukların iklim krizi mücadelesindeki eylemlilikleri ve aktiflikleri ile konuşulmaya, görünür olmaya ve kavramsallaşmaya başlamıştır. Örneğin Greta Thunberg en çok tanınan çocuk aktivistlerdendir. Ama tabii ki Greta toplumsal sorunlara dair sesini duyuran, mücadele veren ilk ya da tek çocuk değildir. İqbal Masih, Malala Yousafzai gibi isimler de çocuk insan hak savunucuları tarihi için oldukça önemlidir.

Pakistan’da 4 yaşında zorla çalıştırılan İqbal Masih çocuk işçiliği ile mücadele hareketinin önemli bir ismi olmuştur. 1995 yılında öldürülen Masih’in öyküsünden ilhamla aktivizme başlayan Craig Kielburger, akranlarıyla bu konuda harekete geçerek çocukları istismar ve sömürüden uzak tutmayı ve çocukların dünyayı değiştirmeye yetecek kadar akıllı olmadıkları algısını yok etmeyi amaçlayan Free the Children organizasyonunu kurmuştur (Desjardins, 2007).

Malala Yousafzai de 11 yaşındayken kız çocuklarının eğitim hakkına erişimini savunmaya ve ardından takma isimle blog yazmaya başlamıştır. Malala’nın yazılarının ve hayat hikayesinin incelendiği bir çalışmada bir çocuğun kendisinin günlük yaşamını etkileyen kurumları eleştiri konusunda sınırlı kaldığı fakat blog yazmanın bir yurttaş gazeteci, daha görünür bir paydaş ve aktivist olmak için bir alan sağladığına değinilmiştir (Douglas, 2017).

Greta Thunberg, 2018 yılında, 15 yaşındayken İsveç'te seçimlerden önceki üç hafta boyunca parlamentonun önünde oturma eylemi yaparak iklim krizi konusunda acil eyleme geçilmesini talep etmiştir. Greta'nın protestoları, gençlerin iklim değişikliği ile mücadeleye katılımına dair söylemlerin gündeme taşınmasında etkili olmuştur. Greta'dan etkilenen çok sayıda genç, Fridays For Future isimli küresel bir hareketin çatısı altında iklim değişikliğine karşı eylemlere katılmaya başlamıştır (Bergman, 2020). Bu hareket ile dünya çapında büyük eylemler ve okul grevleri başlamış, bu olaylar iklim değişikliğinin hükümetler tarafından bir "kriz" olarak ele alınarak acil eyleme geçmelerini isteyen gençlerin taleplerini dile getirmeleri için bir başlangıç olmuştur.

Bireysel mücadeleler veren çocukların ve gençlerin yanında çocuk ve genç topluluklarının kolektif mücadeleleri de 2000li yıllarda kamuoyunda daha görünür olmaya başlamıştır. Konuyla ilgili **Re-Earth Initiative, Power Shift Network, Sunrise Movement, Youth for Climate** gibi çocuk ve gençlerden oluşan topluluklara göz atabilirsiniz.

Nisan 2019'da Greta'nın çağrısı üzerine Türkiye'de İstanbul, Iğdır, Adıyaman, Ankara, İzmir, Muğla, Antalya ve Balıkesir gibi farklı illerde çocuklar "İklim İçin Okul Grevi"ne destek vermişlerdir (Nida, 2019). Bir araya gelen farklı genç ve çocuk toplulukları, küresel düzeydeki benzer topluluklarla da iletişim içinde kalarak grevler, kampanyalar ve eylemler düzenlemeye devam etmektedirler. İsimlerinin yanında parantez içinde Instagram hesaplarını paylaştığımız **İklim İçin Türkiye** (@fridaysforfuture_tr), **İklim Öncüleri** (@iklim.onculeri), **İklim İçin Gençlik** (@youthforclimatetr), **İklim Değişmeden Değiş** (@idd.org.tr), **ICHILD İklim Hareketi** (@ichildforchild), **Roots & Shoots Türkiye / Kökler ve Filizler Derneği** (@rootsandshootstr) gibi topluluklar iklim krizi ve çevre alanında çalışan çocuk topluluklarına örnek olarak verilebilir.

Türkiye'de çocuk ve gençlik aktivizmi denildiğinde ilk akla gelenler iklim krizine ilişkin çalışmalar olsa da, farklı alanlarda da hak savunuculuğu yapan ve çocuk hakları konusunda çalışan başka gruplar da bulunmaktadır.

Ayrıca, çocuk alanında çalışan sivil toplum örgütleri son dönemlerde kararlarına çocukların katılımını en azından danışma düzeyinde sağlamak için farklı isimlerde çocuk ekipleri oluşturmaktadır. Engelli Çocuk Hakları Ağı (Sivil Toplum Geliştirme Merkezi, 2022) ve Down Sendromu Derneği'nin (Özbek, 2022) özel gereksinimi olan çocuklardan oluşan özsavunucu çocuk ekipleri, çocukların hak savunuculuğu yaptığı ve örgütlenme deneyimi kazandığı çocuk dernekleri ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı koordinasyonunda 2013 yılında yayınlanan **yönerge** kapsamında Türkiye'nin tüm şehirlerinde kurulan il çocuk hakları komiteleri, Türkiye'de çocuk insan hakları savunucuları ya da çocuk aktivistleri üzerine denildiğinde göz atılmasının faydalı olacağı örgütlenmelerdir.

Bunlar dışında kurumsal bir kimlik içermeyen bir örnek ise 2011 yılının Nisan ayında üniversiteye giriş sınavındaki soruların şifrelenmesi üzerine Facebook üzerinden örgütlenen İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Eskişehir ve daha farklı birçok şehirde eğitim hakları için kalabalık yürüyüşler gerçekleştiren lise öğrencileridir.

c) Nelere ihtiyaç Duyuyorlar? Ne Talep Ediyorlar?

Çocuk ve genç insan hakları savunucularının ya da aktivistlerin görünürlüğüne artması ile onların ihtiyaçları, talepleri ve iyi olma hallerini destekleyici çalışmalara da başlanmıştır. Dünyadaki çalışmalarla benzer biçimde, bu proje kapsamında yapılan çalıştayda da gençler çeşitli ihtiyaç ve taleplerde bulundular. Çalıştaya proje kapsamında iş birliği yapılan çocuk ve genç aktivistler ve çocuk hakları, ekoloji alanında çalışmalar yapan yetişkinler katılmıştır. Çalıştaydaki görüşler ve proje kapsamındaki çalışmalar doğrultusunda yapılan görüşmeler ihtiyaçları üç ana başlıkta toplayabileceğimizi göstermektedir. Aşağıda üç başlık altında verilecek ihtiyaç alanlarını incelerken, bu alanların birbiri ile oldukça bağlantılı ve birbirini etkileyen alanlar olduğunu göz önünde tutmak iyi olacaktır.

1 Katılım

Çalıştaya katılan aktivistler özellikle kendilerini bir konuşma, atölye vb. etkinliğe davet eden yetişkinlerin göstermelik katılım yaklaşımına sahip olduklarını, kendilerine gelen davetlerin çoğunlukla tanıtım amaçlı olarak geldiğini ifade ettiler. Aktivistler, katılımı ilgili bu gibi sorunların olmaması için yetişkinlerin katılımın bir süreç olduğunu hatırlamalarını, bağlantıyı sürdürmenin ve kendilerine ihtiyaçlarını sormalarının ve bunları dikkate almalarının önemli olduğunu belirttiler. Bunlara ek olarak, çocuklarla çalışacak yetişkinlerin kapasitesinin yeterli olup olmadığının kritik olduğu ifade edildi.

Çoğunlukla aynı kişilerin bu tip davetlere çağrıldığı, bazı durumlarda ise daha kapsayıcı olmak niyetiyle kimsenin söz alıp kendini ifade edemediği ölçüde kalabalık grupların yer aldığı etkinliklere davet edildikleri de belirtildi. Bu konuda söz alan gençlerden biri aşağıdaki yorumda bulundu.

“18 yaşından küçüklerin davet edildiği etkinliklerde çok sayıda katılımcının etkinlik alanında bulunmaması tavsiye edildiğinde de sürekli ön plana çıkan kişiler aynı kişiler oluyor. Katılım için gençleri dahil edelim derken objeye dönüştürüyorlar, yapılan çalışma PR oluyor.”

2 Güvenlik

Çalıştayda vurgulanan önemli bir ihtiyaç ise çocuk ve gençlerin fiziksel ve duygusal güvenlik ihtiyaçlarına dairdi. Çalıştayda, yetişkinlerin, çocukların ve gençlerin potansiyeline güvenmemesinin sonucu olarak, çocukların ve gençlerin yeterince söz hakkı alamadıkları, aldıklarındaysa ya sözlerinin kesildiği ve kendilerine yargılayıcı davranıldığı, ya da ciddiye alınmadıkları hissine kapıldıkları ve bu durumların çocukların ve gençlerin iyi olma hallerine olumsuz etki yaptığı kaydedildi. Çocuklar ve gençler söylediklerinin, fotoğraflarının ve videolarının kendilerinin onayları alınmadan yaygınlaştırıldığı ve yayınlandığı durumlarda rahat ve güvende hissetmediklerini ifade ettiler. Çalıştaydaki katılımcılardan biri, yetişkinlerin kendilerini otorite ve güç sahibi görerek, çocuklarla ve gençlerle konuşurken ve iletişim halindeyken başka bir yetişkine yapamayacakları şekilde, konuştukları çocukların ya da gençlerin onayları olmadan onlara dokunma hakkını kendilerinde bulmalarının çok sorunlu olduğunu belirtti. Buna ek olarak yetişkin bir bireyin, böylesi bir davranışta bulunmaması gerektiğini bilmesinin ve kendi davranış ve yaklaşımını sorgulamasının anlamlı olacağı vurgulandı.

“Birbirine sarılarak, öperek ifade etmek zorunda değil. Yetişkinlerin çocuğa dokunabiliyor olması - otoritenin bunu görmesiyle alakalı. Herkes sarılmayı sevmeyebilir.”

Ayrıca çalıştaydaki katılımcılar, yetişkinlerin, çocukların ve gençlerin sınırlarına saygı duymadıklarını, ve onların sınırlarını zorlayacak biçimde iletişim kurduklarını belirttiler. Bu bağlamda kendilerinin “hayır deme” konusunda da güçlenmeye ihtiyaç duyduklarını eklediler. Bu konuda çalıştaya katılan gençlerden biri kendilerini güçlendirmenin öneminden aşağıdaki şekilde bahsetti.

“Dış faktörler dolayısıyla güvenliğin mümkün olabildiğine inanmıyorum. Öz savunuculuk ve eğitimlerle kendi güvenliğimizden sorumlu olduğumuzu ve kendimizi korumaya yetkin olabildiğimizi fark ediyorum. Kendi güvenliğimi nasıl sağlayabilirim sorusunu kendi kendime soruyorum.”

3 Dayanışma

Çalıştaydaki çocuk ve genç katılımcıların üzerinde durdukları bir konu da kendi akranlarıyla ya da yetişkinlerle bir topluluk oluştururken ya da oluşturduktan sonra topluluk içi örgütlenmeye ilişkin sorunlardı. Topluluktaki çocukların ve gençlerin farklı bilgi ve deneyimde olmasından ya da sorumluluk dağılımındaki dengesizlikten kaynaklanan çatışmalar, bu çatışmaların ya da çalıştıkları konunun psikolojik yükünden dolayı topluluktaki motivasyonun azalması bu sorunlara ilişkin kaydedilen bazı örneklerdir. Topluluğun şiddetsiz (barışçıl) / güvenli ve kapsayıcı bir iletişim ve çalışma ortamına ihtiyaç duyduğu, bu tür sorunların toplulukta yer alan kişiler arasındaki ilişkileri ve dayanışmayı olumsuz etkilediğini belirttiler.

Akranları ile yaşadıklarının yanında aynı toplulukta destek için bulunan yetişkinlerin neden olduğu haksızlıkların, manipülasyonların da topluluktaki çocukları ve gençleri strese sokan olgulardan biri olduğu ifade edildi. Çalıştay katılımcılarından biri bu konuda görüşünü şu şekilde belirtti:

“Oluşturduğumuz ortamlarda akranlar kendi aralarında bazen istemeyerek hiyerarşi ve baskı kurabiliyor, zorbalık yapabiliyor. Bunu da çözdüğümüzde bir büyükle bir çocuk / genç arasındaki güvensizlik de kalkacak.”

Bunun yanında kendi topluluklarına başka bir öz değerlendirme yaparak kendilerinin büyük şehirlerle sınırlı kaldıklarını, daha geniş bir alanda, farklı yerel gruplarla birlikte çalışmaya ve dayanışmayı nasıl mümkün kılacaklarına dair güçlenmeye de ihtiyaç duyduklarını vurguladılar.

“Fakat benim değinmek istediğim; elbette kentlerdeki gençlere de destek verilmeli ama özellikle Anadolu'da yaşayan iklim krizinin sonuçlarını hava durumu dışında daha fazla hisseden gençlere ve örgütlere ulaşarak onların seslerinin duyurulması ve fırsat eşitliğinin biraz olsun sağlanması için onlara ulaşmak ve yanlarında olmak önemli bir ihtiyaç.”

Yukarıda bahsedilen sorunlarla beraber çocukların ve gençlerin, yetişkinlerle güvenli ve etkili iş birlikleri kurmak istedikleri de ortaya çıkan önemli bir sonuçtu. Yetişkinlerin, çocuklarla çalışırken daha destekleyici olabilmeleri için sahip olmaları gereken üç özellik Tisdall'ın ve Cuevas-Parra'nın 2021'de yayınladıkları makalede şu şekilde sıralanmıştır: "Dinlemek", "öğrenmek" ve "yapmak ya da yapmamaya açık olmak" (Tisdall, E. Kay M. & Cuevas-Parra, P., 2021).

Yukarıda sözünü ettiğimiz çalıştayda çocuk ve gençlerin yetişkinlerin özensiz, duygu ve ihtiyaçları önemsemeyen, baskıcı, onlara yeterli zaman ayırmayan, olumsuz iletişim/diyalog ortamının kendilerini mental olarak olumsuz etkilediğini ifade etti. Gençlerle iş birliği yapacak kişilerin ancak gençleri dinlemesi ve empati becerilerinin kuvvetli olması onu iyi bir ortak/paydaş yapmaktadır (Tisdall, E. Kay M. & Cuevas-Parra, P., 2021).

Gençler, öğrenmek konusunda ise gençlik hareketleriyle dayanışma içinde olmak isteyen yetişkinlerin, hem çalışılan konu hem de gençlerle çalışma konusunda kendilerini güçlendirmeye, kapasitelerini artırmaya hevesli olmalarının öneminden söz ettiler. Çalışılan konu hakkında yeterli bilgi sahibi olmadan sadece "yetişkin" oldukları için doğrudan bir ortak rolüne girmeye çalışmalarından rahatsız olduklarını vurgularken, göz hizasından bir ilişki kuran yetişkinlerle ise dayanışmaya çok açık olduklarını ifade ettiler.

"...İklim aktivistleri örgütlerinin diğer ekoloji alanında çalışan yetişkin ekipleri ile ortak bağlantıda olduğu bir çatı temsiliyet eksikliği var. Çünkü tüm yükün ve sorumluluğun gençlere kalması bazen bizleri ruhsal olarak çok yorabiliyor."

Yapmak ya da yapmamaya açık olmak özelliği ise gençlerin ihtiyaçlarının çeşitli olabileceği ve günden güne veya haftadan haftaya değişebileceğini anlayarak, gençlere doğrudan destek ihtiyaçları hakkında soru sormak ve buna göre eyleme geçmeyi ya da geçmemeyi seçmek şeklinde açıklanabilir (Tisdall, E. Kay M. & Cuevas-Parra, P., 2021).

Bununla birlikte çocukların ve gençlerin anın heyecanı ile aldıkları kararlarda ve gerçekleştirdikleri eylemlerde hem psikolojik hem fiziksel güvenliklerini göz ardı edebildiklerini, bu nedenle çocukların ve gençlerin kendi iyi olma hallerine dair farkındalıklarının artmasının ve bu konuda güçlenmelerinin bu sorunu çözmede önemli bir başlangıç noktası olabileceğini, bir diğer yandan da katılımcıların, yetişkinlerin de kendi kapasitelerini artırarak çalışmalara dahil olmasının kritik olduğunu vurguladıklarını eklemek gerekir.

I'M GOING TO
· CHANGE ·
THE FUTURE

2

BİRLİKTE ÇALIŞMAYI DESTEK- LEYEN BİLGİLER

Bu bölümde yetişkinlerin çocuk ve genç aktivistlerle, hak savunucuları ile çalışmasının daha katılımcı ve güvenli olması için bazı destekleyici bilgiler yer almaktadır. Özellikle çocuk ve gençlerle daha hak temelli, çocuk haklarını koruyan bir yaklaşımla çalışmayı kolaylaştıracak içeriklere yer verilmeye çalışılmıştır.

İnsan Hakları ve Çocuk Hakları 101

İnsan hakları, insanın temel ihtiyaçları temelinde gerekli standartları belirleyen haklar bütünüdür. Tüm insanlar bu haklara eşit olarak, hayat boyu sahiplerdir. İnsan haklarının genel özelliklerini aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz.

İnsan hakları evrenseldir:

Bu haklar her zaman ve her yerde tüm insanlar için aynıdır. Bir ülkenin yurttaş olmak ile sınırlandırılmaz. Her insan, varoluşundan dolayı bu haklara sahiptir.

İnsan hakları, geri alınamaz ve devredilemez:

Tüm insanlar yaşamları boyunca bu haklara sahiptirler. Hiçbir koşulda sahip olduğu haklarını kaybedemezler.

İnsan hakları bölünemez:

Hiç kimse, herhangi bir gerekçeyle başka bir insanın hakkını elinden alamaz.

İnsan hakları, birbirleriyle bağlantılıdır:

İnsan hakları, birbirini tamamlayan, bütünsel bir çerçeve oluşturur. Örneğin, bir hak olarak bir karar alma sürecine katılabilme hakkı, görüşlerini ifade etme, başkalarıyla hareket ederek örgütlenme, eğitim alma ve yaşamsal gereksinimlerin karşılanmasına ilişkin haklarla doğrudan ilişkilidir (Flowers, çev., 2010).

İnsan haklarını talep eden her insan, başkalarının haklarına saygı duymak, hakları ihlal edilenleri veya görmezden gelinen hakları korumak ve desteklemek gibi belirli sorumlulukları da kabul eder. Bu sorumluluklar yerine getirilerek, tüm diğer insanların hakları desteklenmiş olur.

Tarih boyunca toplumlar, tüm toplumun refahını amaçlayan adaleti ve davranışları düzenleyen sistemler geliştirmişlerdir. 20. yüzyılda, halkların eşitlik ve kendi geleceklerini belirleme fikrinin popülerleşmesiyle ve İkinci Dünya Savaşıyla beraber tüm insanlar için geçerli haklar 1948 yılında ilk kez devletler arasında imzalanan Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde (İHEB) somutlaşmıştır. İHEB, ortaya çıktıktan sonra pek çok insan hakları metninin hazırlanmasına da temel dayanak olmuştur.

Aslında insan hakları çerçevesini sadece İHEB değil bu metinlerin hepsi belirler ve insan haklarını tanımlayarak bu hakların yaygınlaşması ve korunması için sistemler meydana getiren uluslararası belgelerin gelişmesini sağlar (Flowers, çev., 2010).

Çocuklar insandır. İnsan hakları alanındaki gelişmeler yaşanırken çocukların yetişkinlerden farklı ihtiyaçları dikkate alınarak çocuk insan haklarına dair mücadeleler de sürmüştür. Çocukların insan haklarının tanımlanması açısından kapsamlı bir metin olan Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına dair Sözleşme (BMÇHS) 20 Kasım 1989 yılında imzaya açılmış, Türkiye tarafından da 14 Eylül 1990 yılında imzalanmıştır. Bu sözleşme şu anda en çok devlet tarafından kabul edilen sözleşmedir. Sözleşme 18 yaşına kadar herkesin çocuk olduğunu kabul eder. Çocuklar geliştirmekte oldukları ve çocukların yaşları nedeniyle kendilerine özgü ihtiyaçları olduğu için insan hakları ile birlikte ayrıca çocuk hakları da tanımlanmıştır. Bu haklar BMÇHS'de tanımlanmış ve tüm çocukların hakları koruma altına alınmıştır. Sözleşmede yer alan 54 maddeyi üç kategoride değerlendirebiliriz:

Koruma,

çocukların her türlü güvenliğini korumayı amaçlayan ve ihmal, istismar ve sömürü gibi spesifik ihlal konularına değinir.

Sağlama,

çocukların eğitim, oyun, sağlıklı şekilde büyüme ve gelişme gibi temel ihtiyaçlarının sağlanmasını odağa alır.

Katılım,

çocukların kendilerini ilgilendiren konularda kararlara dahil olmalarını ve görüşlerinin dikkate alınmasını işaret eder (Pusulacık, 2010).

Çocuk haklarının gelişimiyle ilgili bakılabilecek bir diğer nokta da; geçmişte hakları düzenleyen ve belirten belgelerden farklı olarak bu sözleşmenin, bakımvereninin çocuğun iyi olma hali açısından taşıdığı önemi kabul ederken aynı zamanda çocukları hak sahibi bireyler olarak tanıması, gelişim halindeki yeteneklerini dikkate alarak kimlik, özel yaşam, bilgilenme, vicdan, din, ifade ve örgütlenme üzerine haklarını vurgulamasıdır.

BMÇHS'de yer alan hakları hayata geçirirken Sözleşme'nin dört temel ilkesini gözetmek önemlidir. Bunlar:

1.Ayırım gözetmeme (Madde 2):

Tüm haklar, ayırım gözetmeden tüm çocuklar için geçerlidir. Devlet, çocukları her türlü ayrımcılığa karşı korumalıdır.

2.Çocuğun öncelikli yararı (Madde 3):

Herhangi bir çocuk ile ilgili bütün işlerde onun yüksek yararı en başta dikkate alınacaktır. Çocuğun öncelikli yararı, ilgili yetişkinlerin (anne, baba, öğretmen, karar verici vb.) çıkarlarından önce gelir. Çocuğun öncelikli yararının nasıl tanımlandığı ve bunun nasıl belirleneceği kapsayıcı ve katılımcı bir şekilde konuşulmalıdır.

3.Yaşama ve gelişme hakkı (Madde 6):

Çocuğun hayatta kalması, yaşaması ve sağlıklı bir şekilde gelişmesinin garanti altına alınması devletin sorumluluğundadır.

4.Çocuğun görüşlerine saygı (Madde 12):

Her çocuk kendisini ilgilendiren ve etkileyen meselelerde görüşlerinin dikkate alınması ve fikirlerini ifade etme hakkına sahiptir.

BMÇHS'yi kabul eden devletler çocuk haklarının ülkelerinde hayata geçirmek konusunda söz vermiştir. Çocuk haklarına saygı göstermek, çocukları başka kişilerden kaynaklı olabilecek tüm ihlallerden korumalı ve hakların hayata geçmesi için gerekli imkan ve hizmetleri sağlamalıdır. BM bünyesindeki Çocuk Hakları Komitesi periyodik olarak ülkelerin çocuk hakları durumunu açıklayan raporları ister, devletler de bu raporları sunma sorumluluğu almıştır. (Flowers, çev. 2010)

Sözleşme'nin hayata geçmesini kolaylaştırmak ve insan hakları alanındaki güncel ihtiyaçlara cevap verebilmek için BM Çocuk Hakları Komitesi, hem devletlerin sunduğu raporların hem de Çocuk Hakları Komitesi'nin yaptığı araştırmaların ışığında sözleşmeye ek ihtiyari protokoller ve genel yorumlar **yayınlanmaktadır**.

Çocukların haklarını hayata geçirmek ve korumakla yükümlü olan aktörler kapsayıcı bir şekilde değerlendirilmelidir. Çocuğun yakın çevresinde yer alan, çocuğun bakımından sorumlu olan yetişkinler, çocuğun akranları ve doktor ve öğretmen gibi kamu görevlileri çocuğun korunmasından sorumlu olan sık sık karşılaştığı aktörlerdir. Bunun yanında çocuğun korunmasından dolayı olarak sorumlu olan ve özel durumlarda çocuklarla karşılaşmalar yaşayan polis, okul müdürü, sosyal çalışmacılar, stk çalışanları vb. gibi aktörler de vardır. Çocuklara yönelik politikaları belirleyen ve hayata geçip geçmediğini izleyen bakanlıklar, yerel yönetimler, karar vericiler, medya ve uluslararası kuruluşlar da çocuğun haklarını hayata geçirmek ve korumakla yükümlüdür.

Çocuk korumada en önemli aktör ise çocuğun kendisidir. Ancak çocuğun kendini koruyacak noktaya gelebilmesi için yine çevresindeki yetişkinler tarafından desteklenmesi, haklarını ve haklarını koruma yollarını öğrenmesi gerekir.

Çocukların kendilerinin yanı sıra özellikle yetişkinlerin bu haklardan haberdar olması için BMÇHS, daha fazla kişiye erişebilecek şekilde yaygınlaştırılmalı ve birlikte tartışılmalıdır. Sözleşme'yi tanıtmının ve yaygınlaştırmanın en önemli yollarından biri de çocukluğun ilk dönemlerinden başlayacak sistematik bir insan hakları eğitimidir. Her çocuk, kendisinin ve başkalarının haklarını bilme hakkına sahiptir. Sözleşme'nin bu şekilde kullanılması çocuklara kendi savunuculuk çalışmalarını nasıl yapacaklarını da öğretecektir.

Çocuk İnsan Hakları Savunucularının Hakları

Çocuk insan hakları savunucuları ya da kısaca çocuk hak savunucuları kavramının uluslararası alanda kullanılmaya ve bu konuda çalışmalar yapılmaya başlanmasının geçmişi çok eskiye dayanmaz. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Savunucuları Bildirgesi'nin 20. yıldönümünde Eylül 2018'de BM Çocuk Hakları Komitesi, Cenevre'de "Çocukları insan hakları savunucuları olarak koruma ve güçlendirme" konulu Genel Tartışma Günü'nü düzenlemiştir. Bu tartışma günü etkinliği çocukları insan hakları kategorisine dahil eden ve bunu vurgulayan ilk etkinlik olması açısından önemlidir.

Çocuk hakları da dahil olmak üzere tüm insan haklarını geliştirmek, korumak ve hayata geçirmek için harekete geçen çocuklar, her ne kadar kendilerini böyle görmeseler veya başkaları tarafından böyle görülmeseler ve böyle adlandırılmasalar bile insan hakları savunucusudurlar. Oldukça geniş olan bu tanımlı açıklayabilmek için aşağıda somut örnekler verilmeye çalışılmıştır:

- Hükümetinin uluslararası insan hakları yükümlülüklerine saygı duymasını sağlamak için savunuculuk çalışmaları yürüten çocuk meclisi, çocuk komiteleri üyeleri
- Bireysel inisiyatifleri ile akranları arasında haklar konusunda farkındalık yaratan çocuklar
- Kendi haklarının ihlali nedeniyle adalet arayan çocuklar
- Adaletsizlikleri protesto etmek ve insan haklarını savunmak için barışçıl gösterilere katılan ya da kampanya düzenleyen çocuklar
- BMÇHS'nin uygulanmasını izleyen ve Komite'ye alternatif rapor sunan ya da görüş ileten çocuklar
- Kendi kurdukları derneklerde çocuk hakları, insan hakları alanında çalışmalar yapan çocuklar

Çocuk insan hakları savunucularının, hakları İHEB ve BMÇHS ile bağlantılı olmakla birlikte çocuk olmalarından kaynaklanan hak savunuculuğu deneyimleri ve çocuk olmaları nedeniyle farklılaşan ihtiyaçları vardır ve buna bağlı olarak bazı haklara erişimde sıkıntılar yaşamaktadırlar.

Çocuk insan hakları savunucularının faaliyetlerinin içerebileceği risklere dair endişeler ve "çocuklar savunusızdır" gibi algılar yetişkinlerin koruyucu bir yaklaşımla hareket etmesine ve çocuk insan hakları savunucularını engellemesine/kısıtlamasına neden olabilmektedir. Hatta bazı yetişkinler çocukların pasif olmalarını ve savunuculuğu yetişkinlere bırakmalarını bekleyen sosyal ve kültürel gelenekleri çiğnediklerini düşünürler. Çocuğun cinsiyeti, engelliliği, ırkı, dili, dini, etnik ve sosyal kökeni nedeniyle bu algının sonuçları şiddetlenebilir. Bu durumda çocukların BMÇHS'de tanımlanan topluluk oluşturma, ayrımcılığa uğramama, görüşlere saygı ve katılım haklarının dikkate alınması gerekmektedir.

Ayrıca çocuk insan hakları savunucuları insan haklarını savunurken sırf çocuk oldukları için etiketlenmeler, yaftalanmalar ve şiddet dahil direnişle karşılaşabilirler. Ya da diğer insan hakları savunucularını vazgeçirmek için şiddetin kasıtlı hedefi olabilirler. Çocuk insan hakları savunucularının BMÇHS'ye dayanarak her türlü ihmal ve istismardan korunma hakkı vardır.

Çocuk insan hakları savunucuları özellikle medyada oldukça fazla görünür olabilirler. Bazen reklam amacıyla bazen de çocukların potansiyeline ilişkin negatif algı nedeniyle kişisel verileri (ad-soyad, savunuculuk söylemi, fotoğraf, video gibi) rızaları alınmadan yaygınlaştırılabilir. Bu gibi durumlarda çocukların özel yaşamının gizliliği ve katılım hakkı gözetilmelidir.

Dijital ortam, çocuklara, kendilerinin başka türlü erişemeyeceği biçimlerde bilgi aramak, almak ve vermek için bir fırsat sağlar. Ancak çocuk insan hakları savunucuları, dijital araçları kullanırken erişim ve güvenlik açısından belirgin riskler ve zorluklarla karşılaşabilirler. Çocukların bilgiye erişim hakkını da gözeterek dijital dünyada korunma hakkının hayata geçmesi gerekir.

Ebeveynler/veliler BMÇHS'de çocuklarına rehberlik etme haklarını öne sürerek engelleyici olabilirler. Ama unutulmamalıdır ki ebeveynler hem hak sahipleri hem de yükümlülük sahipleridir. Çocuğun gelişen yetenekleri doğrultusunda çocuklara tavsiye verme ve rehberlik etme hakkı ile beraber çocukların katılım hakkına da saygı göstermelidirler.

Çocuklar katılım, destek, sorumluluk ve/veya tazminat mekanizmalarından haberdar olmayabilir veya bu mekanizmalara erişemeyebilirler. Bu nedenle haklarından haberdar olma, savunma mekanizmalarını bilme, erişme, kullanma konularında güçlenme ile ilgili kapasitelerini artırabilmeleri, hayata geçmesi en kritik haklardan biridir (Lundy, 2020).

İklim Değişikliğine Özel Olarak Odaklanan Çocuk Hakları ve Çevre Hakkında 26 No'lu Genel Yorum

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi, tüm dünyada çocukların ve gençlerin haklarını korumak için hükümetleri ve kuruluşları destekleyen 18 uzmandan oluşan bir gruptur.

Komite, iklim değişikliğini merkezine alarak çocuk hakları ve çevreye ilişkin bir tavsiyeler bütünü oluşturmuştur. Bu metin, Genel Yorum 26 adıyla 22 Mayıs 2023 tarihinde kabul edilerek 22 Ağustos 2023 tarihinde yayımlanmıştır.² Bu metin, dünyanın dört bir yanında, çocukların ve gençlerin temiz, yeşil, sağlıklı ve sürdürülebilir bir dünyada yaşamaları için hükümetlerin neler yapması gerektiğini ve hükümetlerin ilgili politikalarının izlenmesi açıklamaktadır. Metin, çocukların ve gençlerin kendilerini etkileyen her konuda seslerini duyurma hakkı olduğuna dayanarak iki kademeli bir şekilde çocukların görüşleri alınarak hazırlanmıştır. Genel yorumun hazırlanma sürecine sürekli danışma desteği veren, yaşları 11-17 arasında değişen 12 çocuğun bulunduğu bir danışma ekibi katkı vermiştir. Buna ek olarak 121 ülkeden 16.331 çocuk ve gençle çevrimiçi anketler, odak gruplar ve ulusal/bölgesel çapta yapılan yüz yüze toplantılarla öneriler değerlendirilmiştir.

² İklim Değişikliğine Özel Olarak Odaklanan Çocuk Hakları ve Çevre Hakkında 26 No'lu Genel Yorum

Genel yoruma olan ihtiyaç; çevrenin korunmasında çocuk hakları temelli yaklaşım, insan hakları ve çevre konusunda uluslararası hukukun gelişimi ve nesiller arası eşitlik konuları vurgulanarak metinde açıklanmıştır. BMÇHS’de de yer alan haklar baz alınarak çocuk hakları ile çevre ve iklim değişikliği arasındaki bağlantı ortaya konmuştur. Bu hakların bazıları (yaşama, hayatta kalma ve gelişme hakkı, her türlü şiddetten korunma hakkı, iyi yaşam standartlarına sahip olma hakkı, sağlık hakkı, dinlenme, oyun ve boş zaman hakkı, eğitim hakkı, ayrımcılığa uğramama hakkı, çocuğun yüksek yararının gözetilmesi, temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevre hakkı) çocukların iklim değişikliğinden olumsuz etkilenmelerinin önüne geçmek için önleyici ve koruyucu önlemlerle takip edilmesi tavsiye edilen haklardan oluşmaktadır. Bazı haklar ise (yerli halkların çocuklarının hakları, ifade özgürlüğü, dernek kurma ve barışçıl bir şekilde toplanma hakkı, bilgiye erişim, duyulma hakkı) çocuklar insan hakları savunucuları olarak çevre haklarını savunurlarken hükümetler tarafından korunmalarının ve çocukların haklarının hayata geçmesi için uygun imkanların ve katılımlarının sağlanmasının tavsiye edildiği haklardır.

Genel yorum hükümetlerin çocuk haklarını koruma, bu haklara saygı gösterme ve bu hakları sağlama yükümlülükleri hatırlatmakta; alınan kararların çocuk haklarına etkisinin değerlendirilmesi, çocuk hakları ve iş dünyası ilişkisi, adalet ve çözüm yollarına erişim ve uluslararası iş birliğinin önemine değinmektedir. Metnin son bölümü iklim değişikliği başlığının altında karbon salımını azaltma, iklim değişikliğinin sebep olduğu şartlara uyum sağlama, iklim değişikliği nedeniyle yaşanan/ yaşanacak kayıp ve zararlar, iklim finansmanlığı ve iklim değişikliği-iş dünyası gibi özel sektörün sorumluluklarını tartışan konulara dair de tavsiyeler içermektedir.

BMÇHS’yi imzalayan devletlerin, çocukların haklarını, gelişen kapasiteleri nedeniyle ortaya çıkan yeni ihtiyaçlarını da gözeterek, hayata geçirebilmesi genel yorumlarda yer alan tavsiyeleri dikkate almalarına bağlıdır. Çocuk Hakları Komitesi tarafından 22 Mayıs 2023’te kabul edilen Genel Yorum 26 aracılığıyla çocuk hakları ve iklim krizi bağlantısı kurularak devletlerin çocuk insan hakları savunucularının haklarını da, iklim krizi bağlantısını da içeren biçimde göz önünde bulundurmaları beklenmektedir.

Çocuk Hakları Temelli Yaklaşımla Çocuklarla Çalışmak

On sekiz yaşından küçük bireylerle çalışma yaparken BMÇHS’nin yükümlülüklerini yerine getirebilmek için BMÇHS’nin yukarıda aktarılan dört temel ilkesini hayata geçirmek çocuk hakları temelli yaklaşımın olmazsa olmazıdır. Bununla birlikte bu başlık altında çocuklarla çalışma yaparken ne anlama geldiğini bilmemizin kritik olduğu Çocuk Katılımı, Çocuk Koruma ve Çocuk Güvenliği konuları daha detaylı biçimde aktarılacaktır.

Çocuk Katılımı³

BMÇHS’nin temel ilkelerinden biri olan “Çocuğun Görüşlerine Saygı” (12. Madde) kapsamında çocukların katılım hakkı tanımlanmıştır. Bu hak, hem tüm çocukların kendilerini ilgilendiren tüm meseleler hakkında görüşlerini ifade etmesini hem de bu görüşlerin ciddiye alınmasını kapsar. Çocukların görüş geliştirebilmeleri için yeterli ve yaşlarına uygun bilgiyle desteklendikleri, bu görüşleri rahatça ifade edebilecekleri güvenli alanlara sahip oldukları ve görüşlerini ilgili karar vericilere ulaştırabildikleri bir süreci ifade etmektedir. Bu süreç, çocukların ilgili konuda sonuca dair bilgilendirilmesini de kapsamaktadır.

Çocuklar hak sahibi öznelardır. Kendi yaşamlarına, çevrelerine dair söz söylemeleri, talep oluşturmaları ve fikirlerinin ciddiye alınması Sözleşme tarafından bir hak olarak tanımlanarak korunmaktadır. BMÇHS’yi kabul eden tüm taraf ülkeler çocukların katılım hakkının hayata geçmesi için yükümlülüklerini yerine getirmelidir. Devletler kararlar alırken, politikalar ve yasalar geliştirirken ya da değiştiren çocukları karar alma süreçlerine dahil etmeli hem de çocukların seslerini çıkartabilmelerini ve görüşlerini ifade etmelerini destekleyecek güvenli alanlar oluşturmalarıdır.

Çocuklar, kendileriyle ilgili alınan kararlardan en uzun dönemli etkilenecek kişiler oldukları halde bu kararların alınmasında en az söz sahibi olan gruplardır. Çünkü çocuklar yetişkinler tarafından kurgulanmış bir dünyada yaşarlar. Bu nedenle yetişkinlerin çocukların katılımını hayata geçirecek mekanizmalar, kanallar oluşturmaları çok önemlidir. Çocukların katılım hakkının yaşama geçmesi, hukuki açıdan bir sorumluluk olmasının yanı sıra çocuğun sosyal ve duygusal gelişimi için de oldukça önemlidir. Ancak çocuk katılımı anlamlı bir şekilde hayata geçtiğinde çocuklar aktif öznelar olarak topluma katılmış olurlar ve çocuklar için daha uygun hizmetler hayata geçer.

Çocuk katılımının önünde birçok engel vardır. Bunlardan biri çocuklara yönelik aşırı korumacı tutumdur. Çocukları da etkileyen konular hakkında kendilerinin söz hakkı almadan kararlar alınıyor olması, çocukların karar alma mekanizmalarına yetişkinlerle eşit olarak katılamaması, kararları değiştirme olanaklarının olmaması ya da böylesi süreçlerde pasif kalmalarının doğal karşılanması katılımları önündeki diğer engellerdir. Yetişkinlerin çocukları kararlara dahil etmeyişinin ya da kararlara çocuklar da katılıyor“muş” gibi yapmalarının nedeni ise çocukların, katılabileceğine, anlayabileceğine ya da yapabileceğine inanmamaları; kendileri adına karar verebileceklerine güvenmemeleridir. Çocukları sadece dekoratif bir öğe olarak görmek, çocuklara bir konuda danışıp, bu görüşü hiç dikkate almamak ya da sürecin sonrasında hiçbir bilgi vermemek katılım konusunda yapılan yaygın yanlışlardandır. Doğal olarak burada verilen örnekler gerçek anlamda katılımı yansıtmayan uygulamaları içermektedir.

³ BİLGİ Çocuk Çalışmaları Birimi’nin www.gencsesler.org sitesinden yararlanılmıştır.

Anlamli çocuk katilimi için Çocuk Hakları Komitesi tarafından hazirlanan **Genel Yorum 12**'de bazı rehber ilkelerden söz edilmiştir. Anlamli bir çocuk katilimi süreci şeffaf ve bilgilendirici, gönüllü, saygılı, ilgili, çocuk dostu, kapsayıcı, eğitim ile desteklenmiş, güvenli ve risklere duyarlı ve hesap verebilir olmalıdır.

Çocuk Koruma

Çocuk haklarının hayata geçmesi ve çocukların her türlü ihmal, istismar ve sömürüden korunması için önleyici, koruyucu ve destekleyici mekanizmaların geliştirilmesidir. Diğer bir ifade ile çocuk koruma, çocukların her tür şiddet, zarar görme ve hak ihlali riskinden uzak biçimde, yaşamlarının ve gelişimlerinin desteklenmesidir.⁴

Çocuklar; fiziksel durumlarından dolayı kötü muamele, hastalık ve afet durumlarına karşı daha kuvvetsiz, daha dayanıksız ve daha dirençsiz olabilirler. Aynı zamanda barınma, gıda, giyim gibi en temel insani gereksinimlerini karşılayamayabilir. Çünkü bu ihtiyaçları nasıl karşılayabileceklerine dair bilgileri ve araçları yetersiz olabilir. Son olarak gelişim süreçleri devam ettiği için anlama, kavrama, uygulama konularında çevrelerindeki yetişkinlerin desteğine ve gözetimine ihtiyaç duyarlar.

Çocuk korumanın etkin bir şekilde hayata geçmesi için bütüncül bir çocuk politikasına ve etkin bir sisteme ihtiyaç vardır. Bu sadece hukuki düzenlemelerle değil, çocuğun haklarının korunmasından sorumlu tüm bireylerin sorumluluklarını bilmesi, yerine getirmesi ve birbirleri ile güçlü bir iletişim ve iş birliği içinde olmaları ile mümkün olabilir. Çocuk koruma sistemi oluştururken en kritik rol önleyici çalışmalardır. Önleyici ve koruyucu çalışmalar ne kadar etkili ise ihmal, istismar ya da sömürüye maruz kalan çocuk sayısı o kadar azalacaktır. Önleyici çalışmalar ardından her türlü risk ve zararlı davranışı fark etme, ihmal, istismar ve sömürüyü bildirme konusunda politika ve yasalar hayata geçirilmelidir. Bildirim mekanizmalarının erişilebilir, kapsayıcı olması ve çocukların ihtiyaçlarına karşılık verecek biçimde olması gereklidir. Ardından çocuğu ikincil bir biçimde örselemeyecek müdahale çalışmaları yetkili ve ilgili kişi ve kurumlarca yapılmalıdır. En sonundaki aşama olan iyileşme aşaması kesinlikle atlanmamalı, çocuğun ve çevresindeki diğer çocukların iyi olma hali güvence altına alınmalı, bir daha benzer bir durum yaşamaması ve yaşadıkları ile baş etmesini destekleyecek güçlendirici ve destekleyici hizmetler **sunulmalıdır**.

Toplumdaki koruma ve katılımın birbirinin zıddı olduğuna dair genel algının aksine aslında bu iki kavram birbirinin tamamlayıcısıdır. Yetişkinler, çocuğu korumak tüm kararları onun adına vermek anlamına gelirmiş, çocuğun kendi kararlarını vermesine alan bırakılırsa çocuk riske girermiş gibi bir yanılgıya düşebilirler. Oysa, çocuğun

kendi gelişimine uygun biçimde kendi yaşamı hakkında karar alması, yani yaşamına sahip çıkması çocuğun daha farkında ve risklere karşı duyarlı bir gelişim göstermesini kolaylaştırır. Elbette bu süreci çocuktan sorumlu yetişkinin desteklemesi ve gözetmesi gerekir. Çocuk çevresindeki yetişkinler aracılığıyla kendini güvende hissettikçe karar alma motivasyonu ve becerisi artacak, yaşamını düzenledikçe daha güvenli hale gelecektir. Yani çocuk hakları temelli bir yaklaşımda koruma ve katılım birbirini destekleyerek güçlendirir.

Çocuk Güvenliği

Çocuk güvenliği kavramı, çocuklarla çalışmalar yürütülen tüm ortamlarda çocukları her türlü - kasıtlı ya da kasıtsız- ihmal ve istismar riskinden uzak tutmak için gereken önleyici çalışmalara odaklanır. Aynı zamanda çocuğun iyi olma halini destekleyen, sürdürülebilir ve anlamli bir katılımın hayata geçtiği ve çocuk haklarının korunduğu güvenli ortamlar yaratılmasını ifade eder. Dolayısıyla çocuk güvenliği ve çocuk katılımı da çocuk koruma - çocuk katılımı ilişkisinde olduğu gibi birbirinden beslenir ve birbirini tamamlar.

Çocuk güvenliği, çocuk koruma ile sıkça karıştırılmaktadır. Çocuk koruma sisteminde önleyici, koruyucu ve destekleyici mekanizmaların işletilmesi ve geliştirilmesi, kanun koyucu tarafından belirlenir, bu mekanizmalar yasa ve yönetmeliklerle güvence altına alınır. Bununla birlikte çocuk güvenliği sistemi daha yerelde bir kurumun kendi çalışmalarına odaklanır. Kurum tarafından belirlenen resmi belgeler (politika metinleri, davranış kuralları, iş sözleşmeleri vs.) çocuk güvenliği sistemini oluşturan olgulardır. Çocuk güvenliğinde sorumluluk kurum içinde yapılan çalışmalar ve etkileri nedeniyle ortaya çıkan risk ile ilgilidir.

Aradaki farkı bir örnekle ortaya koymak gerekirse: Kimliği olmayan sığınmacı çocukların eğitim hakkına erişememesi ile ilgili Milli Eğitim Bakanlığı bir düzenleme yapar. Bu konu çocuk korumanın konusudur. Kuruma bir yararlanıcıdan böyle bir talep geldiğinde nereye yönlendirme yapılacağını kurum çalışanının bilmesi ise çocuk güvenliğinin konusudur.

Çocuk ve gençlerle daha katılımcı ve güvenli bir çalışma yapabilmek için, çocuklarla çalışanların veya aldığı kararlarla çocukları etkileyen kişilerin, çocuklar için riski en aza indirecek bir prosedürler toplamını anlaması ve içselleştirmesi gerekir. Bu prosedürler bütünü "çocuk güvenliği politikası" ismiyle anılır. Politikanın katılımcı bir şekilde oluşturulması, güncelliğinin takibi, çocuklar için risk oluşturabilecek faaliyetleri yürütecek aktörler için davranış kuralları içermesi ve politika kapsamında şikayet ve geribildirim mekanizmalarının tanımlanmış olması beklenir. Böylelikle, çocuk güvenliğinin esas amacı olan çocuğun iyi olma halini destekleyen, sürdürülebilir ve anlamli bir katılımın hayata geçtiği ve çocuk haklarının korunduğu güvenli ortamlar yaratılması mümkün olur.⁵

⁴ BİLGİ Çocuk Çalışmaları Birimi Çocuk Güvenliği Politika Belgesinden alınmıştır.

⁵ Çocuk Güvenliği konusunda BİLGİ Çocuk Çalışmaları Birimi'nin **Çocuk Güvenliği Politikası**'na bakabilir, bu konuda uzun zamandır çalışma yapan **Hayata Destek Derneği**'nin **Uygulama Rehberi**'nden yararlanabilirsiniz.

3

**KENDİMİZİ
DEĞER-
LENDİR-
MEK**

Çocuklara ve gençlere yönelik kendi algımızın, yaklaşımımızın ve davranışlarımızın farkında olmak, öz değerlendirme yapmak değişebilmenin ve güçlenmenin bir parçasıdır.

Bu nedenle bu bölümde çocuk/genç aktivist toplulukları, hak savunucuları ile temas halinde olan yetişkin gruplarına kendilerini değerlendirmelerini destekleyecek içerikler sunmak istiyoruz. Çocuklarla çalışmada ve bağlantıda rollerimiz değiştiği için bu bölümde beş yetişkin rolüne yönelik içerikler yer almakta.

Bunlar;

- Eğitimciler (öğretmenler, psikolojik danışmanlar, okul yöneticiler vb.)
- STK gönüllüleri/çalışanları ya da yetişkin aktivistler
- Belediye ya da bakanlık çalışanları, yöneticileri
- Medya çalışanları
- Bakımverenler

Yukarıdaki beş farklı yetişkin grubunun daha katılımcı ve güvenli bir gençlik aktivizmini ve çocuk hak savunucularının iyi olma hallerini desteklemelerini ve kendilerine dair algı ve farkındalıklarını artırmayı kolaylaştıracak iki tür içeriğimiz var:

Kendini Değerlendirme Testleri:

Her yetişkin grubu için ayrı ayrı hazırlanmıştır. 10 ya da 5 sorudan oluşmakta, sizlere gençlik yıllarınızdaki dergi içerikleri nostaljisi yaşatacak ve biraz mizah kullanarak öz değerlendirme yapmayı destekleyecek testlerdir. Hep çocuklar, gençler mi sınava girecek. A,B, C, D şıkları sizleri bekler!

Hatırlatma Listeleri

Çocukların haklarını korumak, çocuk katılımını desteklemek yetişkinlerin sorumluluğu. Bu nedenle çocuk/genç aktivistlere ve hak savunucularına yönelik çocuk hakları temelli bir yaklaşım için nelere dikkat etmenin önemli olduğunu hatırlatacak listeler hazırladık. Önce ismine kontrol listeleri dedik ama yetişkinlerin “aşırı kontrolcü” hallerini daha da beslememesi için ismi “hatırlatma” listeleri olarak dönüştürdük. Farklı bölümlerden oluşan bu listeler farklı rollerdeki tüm yetişkinler için hazırlanmıştır. Özellikle bazı roller için kritik olan içerikler farklı renkle ifade edilmiştir. Kendinize çocuk hakları temelli güçlendirici hatırlatmalar yapmanız dileğiyle!

3A. KENDİNİ DEĞERLENDİRME TESTLERİ

Eğitimciler için 10 Soruda Kendini Değerlendirme Testi

Bu test 12-18 yaş grubu öğrencilerle çalışan öğretmenler, okul psikolojik danışmanları ve okul yöneticileri için hazırlanmıştır. Test sonunda aldığınız puan üzerinden eksiklerinizi ve güçlü yönlerinizi fark etmenizi ve bu doğrultuda hep birlikte daha katılımcı ve güvenli gençlik aktivizmini desteklemenize katkı sunmayı hedefliyoruz.

Haydi başlayalım!

1.

İnsan hakları ihlalleri, iklim krizi konularına dair seni en iyi tanımlayan cümle hangisi?

- A- Bir şey düşünmem mi gerekiyor!
- B- Abartılıyor bu konular! Çevreni temiz tut, insanlara saygı duy bu kadar.
- C- Farkında olduğum önemli sorunlar ama ben ne yapabilirim ki!
- D- Haksızlık ve adaletsizlikle mücadele benim için çok önemli.

2.

Bir eğitimci olarak yukarıdaki sorudaki konulara dair çalışmalar yapıyor musunuz? Size en yakın gelen cevabı işaretleyiniz.

- A- Matematik öğretmeniyim, benimle ilgili değil.
- B- Müfredatta bu konular var, sırası geldikçe bahsediyorum.
- C- Bir şeyler yapmak istiyorum ama ne yapabilirim bilemiyorum.
- D- Bu konuda çalışan kişi ve kurumları takip ederek çeşitli çalışmalar yapıyorum.

3.

Çocuklarla çalışma yaklaşımınıza dair sizi en iyi ifade eden seçenek hangisidir?

- A- Öğrencilerim bana saygı duymalı! Saygı önemli!
- B- Öğrencileri korumak, onlar adına doğru kararlar vermek benim önceliğim.
- C- Mümkün olduğu kadar öğrencilerimi dinlemeye çalışıyorum ama zaman çok az.
- D- Çocukların ihtiyaçlarını bilmek ancak onları dinleyip, söylediklerine önem vermekle mümkün.

4.

Çocuklarla çalışma yaklaşımınıza dair sizi en iyi ifade eden seçenek hangisidir?

- A- Ben herkese aynı davranırım. Biri daha fazla alıyorsa yapacak bir şey yok.
- B- Bazı çocuklar başarılı, bazıları başarısız. Bunu kabul etmeli.
- C- Sınıfımda hiçbir öğrencim başka bir çocuğu dışlamaz, izin vermem.
- D- Daha kapsayıcı olabilir miyim? Öğrenciler birbirini dışlıyor mu? gibi soruları sürekli kendime sorar ve ayrımcılıkla mücadele etmeye çalışırım.

5.

Çocuklarla çalışma yaklaşımınıza dair sizi en iyi ifade eden seçenek hangisidir?

- A- Saygısızlık yapanı, sözümü dinlemeyeni cezalandırırım.
- B- Sınıfta benim kurallarım geçerlidir. Bu kurallar herkesin güvende olmasını sağlar.
- C- Çocuklar güvende hissetmediklerinde söylerler. Bana bunu söylemediklerine göre güvendeler.
- D- Çocukların kendilerini değerli ve güvende hissetmeleri için çocuklarla beraber sınırları konuşur, anlaşmalar yaparım.

6.

Çocuk ve genç iklim aktivistleri ile ilgili ne düşünüyorsun?

- A- Eylemlerini asla desteklemem, fazla politik!
- B- Yaşları küçük! Büyüyünce bunlarla uğraşsınlar.
- C- Kutluyorum geleceğin süper yetişkinleri olacaklar!
- D- Destekliyorum ama biz yetişkinlerin hatalarından dolayı bu yükü baş başa kalmalarını çok adaletsiz buluyorum.

7.

Okulunda/sınıfında iklim krizi ya da başka sorunlara dair çalışmalar yapan gençler olsa onlara ne derdiniz?

- A- Sınava hazırlan, dersini çalış! Bırak bu işleri.
- B- Gez, toz eğlen boş ver bu konuları! Seninle mi düzelecek!
- C- Aferin! Ama politik konulara girme mesela geri dönüşüm projesi yapalım.
- D- Nasılsın? Neye ihtiyacın var? Nasıl destek olabilirim?

8.

Okulunda/sınıfında iklim krizi ya da başka sorunlara dair çalışmalar yapan gençler kendilerine bir konuda destek verebilecek bir öğretmen arıyorlar... Onlar senin için hangisini düşünüyordur?

- A- Gidip azar mı işitelim, o asla olmaz.
- B- Onunla iş birliği olmaz, o kendi fikirlerini bize empoze eder.
- C- Çok tatlı biri ama çok endişeli!
- D- Ah, zamanı varsa kesin kabul eder!

9.

Okulunda/sınıfında iklim krizi ya da başka sorunlara dair çalışmalar yapan gençler var mı?

- A- Yok. İzin vermem.
- B- Bilmem, ilgilenmiyorum.
- C- Olabilir ama hiç sormadım.
- D- Olmaz mı? Gençler, çocuklar bu sorunlarla çok ilgili!

10.

Okulunda/sınıfında iklim krizi ya da başka sorunlara dair çalışma yapan bir topluluk var. Okulda onlarla iş birliği yapan, inisiyatif almalarını destekleyen yetişkinler var. Bu yetişkinler hakkında ne düşünürsün?

- A- Şikâyet edeceğim. Çocukları, gençleri derslerinden uzaklaştırıyor.
- B- Çoluk çocukla mı değişim olacak!
- C- Zaman bulup yapabiliyorlar! Benim böyle bir zamanım yok.
- D- İlham alıyorum. Gençleri ve çocuk inisiyatiflerini desteklemek sorumluluğumuz.

Sivil Toplum Örgütleri Gönüllüleri, Çalışanları Ya da Yetişkin Aktivistler için 10 Soruda Kendini Değerlendirme Testi

Bu test 12-18 yaş grubu çocuklarla çalışan STK gönüllüleri/ çalışanları ya da yetişkin aktivistler için hazırlanmıştır. Test sonunda aldığınız puan üzerinden eksiklerinizi ve güçlü yönlerinizi fark etmenizi ve bu doğrultuda hep birlikte daha katılımcı ve güvenli gençlik aktivizmini desteklemenize katkı sunmayı hedefliyoruz.

Haydi başlayalım!

1.

İnsan hakları ihlalleri, iklim krizi konularına dair seni en iyi tanımlayan cümle hangisi?

- A- Bir şey düşünmem mi gerekiyor!
- B- Abartılıyor bu konular! Çevreni temiz tut, insanlara saygı duy bu kadar.
- C- Farkında olduğum önemli sorunlar ama ben ne yapabilirim ki.
- D- Haksızlık ve adaletsizlikle mücadele benim için çok önemli.

2.

Yukarıdaki sorudaki konulara dair çalışmalar yapıyor musunuz? Size en yakın gelen cevabı işaretleyiniz.

- A- Çalışma alanımdan çok uzak, benimle ilgili değil.
- B- Şu an böyle bir projemiz, kampanyamız yok. Olunca yaparız.
- C- Bir şeyler yapmak istiyorum ama ne yapabilirim bilemiyorum.
- D- Her çalışmamızda bu konulara dair bilgi ve farkındalıkla ilerleriz.

3.

Çocuklarla çalışma yaklaşımınıza dair sizi en iyi ifade eden seçenek hangisidir?

- A- Ne kadar çok çocuğa ulaşırsam, o kadar hedefimi tuttururum.
- B- Çocukları korumak, onlar adına doğru kararlar vermek benim önceliğim.
- C- Mümkün olduğu kadar çocukları dinlemeye çalışıyorum ama kaynaklar kısıtlı.
- D- Çocukların ihtiyaçlarını bilmek ancak onları dinleyip, söylediklerine önem vermekle mümkün.

4.

Çocuklarla çalışma yaklaşımınıza dair sizi en iyi ifade eden seçenek hangisidir?

- A- Çok dezavantajlı bir grupla çalışıyorum. Emeğimi bir şekilde daha öne çıkarmaya çalışıyorum ki etkimiz görünsün.
- B- Toplumsal cinsiyet, engellilik, sosyo-ekonomik durum, yaş.. Hepsini de gözetmem kusura bakmasınlar!
- C- Olduğum ortamda kimse hiç bir çocuğu dışlamaz, izin vermem.
- D- "Daha kapsayıcı olabilir miyim?" "Davranışlarım, söylemlerim ayrımcılığa neden oluyor mu?" gibi soruları sürekli kendime sorar ve ayrımcılıkla mücadele etmeye çalışırım.

5.

Çocuklarla çalışma yaklaşımınıza dair sizi en iyi ifade eden seçenek hangisidir?

- A- Saygısızlık yapanı, sözümü dinlemeyeni cezalandırırım.
- B- Bu kadar yıllık deneyimim var. Benim kendi doğrularım var ve bunlar herkesin güvende olmasını sağlar.
- C- Çocuklar güvende hissetmediklerinde söylerler. Bana bunu söylemediklerine göre güvendeler.
- D- Çocukların kendilerini değerli ve güvende hissetmeleri için çocuklarla beraber sınırları konuşur, anlaşmalar yaparım.

6.

Çocuk ve genç iklim aktivistleri ile ilgili ne düşünüyorsun?

- A- Eylemlerini asla desteklemem, fazla politik!
- B- Yaşları küçük! Büyüyünce bunlarla uğraşsınlar.
- C- Kutluyorum geleceğin süper yetişkinleri olacaklar!
- D- Destekliyorum ama biz yetişkinlerin hatalarından dolayı bu yükü baş başa kalmalarını çok adaletsiz buluyorum.

7.

Çevrende iklim krizi ya da başka sorunlara dair çalışmalar yapan gençler olsa/varsın onlara ne derdiniz?

- A- Gez, toz eğlen boş ver bu konuları! Seninle mi düzelecek!
- B- Biz uğraştık da n'oldu? Değmez sen oyununu oyna!
- C- Aferin! Ama çok politik olma! Başını derde sokma!
- D- Nasılsın? Neye ihtiyacın var? Nasıl destek olabilirim?

8.

Kurumunda ya da çevrende iklim krizi ya da başka sorunlara dair çalışmalar yapan gençler kendilerine bir konuda destek verebilecek bir yetişkin arayışındalar. O kişi sen olabilir misin? Seni nasıl tanımlar gençler?

- A- Gidip azar mı işitelim, o asla olmaz.
- B- Onunla iş birliği olmaz, o kendi fikirlerini bize dayatır.
- C- Çok tatlı biri ama çok endişeli!
- D- Ah zamanı varsa kesin destek olur!

9.

Çevrende iklim krizi ya da başka sorunlara dair çalışmalar yapan gençler var mı?

- A- Aman uzak dursunlar.
- B- Bilmem, ilgilenmiyorum.
- C- Olabilir ama hiç sormadım.
- D- Olmaz mı? Gençler, çocuklar bu sorunlarla çok ilgili!

10.

İklim krizi ya da başka sorunlara dair çalışma yapan genç toplulukları ile iş birliği yapan, inisiyatif almalarını destekleyen yetişkinler var. Bu yetişkinler hakkında ne düşünürsün?

- A- Şikâyet edeceğim. Çocukların, gençlerin zihinlerini bozuyorlar.
- B- Çoluk çocukla mı değişim olacak!
- C- Zaman bulup yapabiliyorlar! Benim böyle bir zamanım yok.
- D- İlham alıyorum. Gençler ve çocuk inisiyatiflerini desteklemek sorumluluğumuz.

Yerel Yönetimler ve Bakanlık Çalışanları için 5 Soruda Kendini Değerlendirme Testi

Bu test yerel yönetimler veya bakanlık çalışanları için hazırlanmıştır. Test sonunda aldığınız puan üzerinden eksiklerinizi ve güçlü yönlerinizi fark etmenizi ve bu doğrultuda hep birlikte daha katılımcı ve güvenli gençlik aktivizmini desteklemenize katkı sunmayı hedefliyoruz.

Haydi başlayalım!

1.

İnsan hakları ihlalleri, iklim krizi konularına dair seni en iyi tanımlayan cümle hangisi?

- A- Bir şey düşünmem mi gerekiyor!
- B- Abartılıyor bu konular! Çevreni temiz tut, insanlara saygı duy bu kadar.
- C- Önemli sorunlar ama küresel çözülmeli, benim yapacağım sınırlı.
- D- Harekete geçmek, mücadele etmek sorumluluğum.

2.

Yukarıdaki soruda yer alan konulara dair çalışmalar yapıyor musunuz? Size en yakın gelen cevabı işaretleyiniz.

- A- Çalışma alanımdan çok uzak, benimle ilgili değil.
- B- Şu an yapmıyorum. Görevlendirilirse yaparım.
- C- Bir şeyler yapmak istiyorum ama ne yapabilirim bilemiyorum.
- D- Tabii ki! Tüm çalışmalarımızda dikkate aldığımız, üzerine düşündüğümüz konular.

3.

Çocuklarla çalışma yaklaşımınıza dair sizi en iyi ifade eden seçenek hangisidir?

- A- Ne kadar çok çocuğa ulaşırsam, o kadar hedefimi tuttururum.
- B- Çocukları korumak, onlar adına doğru kararlar vermek benim önceliğim.
- C- Çocuklar da fikirlerini söylemek istiyorlarsa kapımız açık ama pek gelen yok.
- D- Çocukların ihtiyaçlarını bilmek ancak onları dinleyip, söylediklerine önem vermekle mümkün.

4.

Çocuk ve genç iklim aktivistleri ile ilgili ne düşünüyorsun?

- A- Eylemlerini asla desteklemem, fazla politik!
- B- Yaşları küçük! Büyüyünce bunlarla uğraşsınlar.
- C- Kutluyorum geleceğin süper yetişkinleri olacaklar!
- D- Destekliyorum ve taleplerini yerine getirmek için çaba harcıyorum.

5.

Çevrende iklim krizi ya da başka sorunlara dair çalışmalar yapan gençler var mı?

- A- Aman uzak dursunlar.
- B- Bilmem, ilgilenmiyorum.
- C- Olabilir ama hiç sormadım.
- D- Tabi ki var. İş birliği içindeyiz.

Medya çalışanları için 5 Soruda Kendini Değerlendirme Testi

Bu test medya çalışanları için hazırlanmıştır. Test sonunda aldığınız puan üzerinden eksiklerinizi ve güçlü yönlerinizi fark etmenizi ve bu doğrultuda hep birlikte daha katılımcı ve güvenli gençlik aktivizmini desteklemenize katkı sunmayı hedefliyoruz.

Haydi başlayalım!

1.

İnsan hakları ihlalleri, iklim krizi konularında dair seni en iyi tanımlayan cümle hangisi?

- A- Abartılıyor bu konular!
- B- Önüme ilgili haber düştüğü kadar ilgiliyim.
- C- İlgili haberleri takip eder, yayınlanması için çabalarım.
- D- Sadece ilgili bir haber değil bu konuda özel haberler de yapmak konusunda ısrarcıyım.

2.

Çocuklarla ilgili haber yapma yaklaşımınıza dair sizi en iyi ifade eden seçenek hangisidir?

- A- İnsanların dikkatini çekmesi için çocukların savunmasız hallerini gösteren görsellerden ve anlatan ifadelerden yararlanırım.
- B- Çocukların fotoğraflarını kullanırım ama onların görüşlerine yer vermeyi tercih etmem.
- C- Haberlerde gerçek fotoğraflar yerine stok çocuk fotoğraflarından yararlanırım.
- D- İhtiyaç duymadıkça çocukların fotoğraflarını kullanmam. Fotoğraf kullanmam çocukların yararına ise hem onlardan hem bakımverenlerinden yazılı onay alırım.

3.

Çocuk ve genç iklim aktivistleri ile ilgili ne düşünüyorsun?

- A- Greta'yı biliyorum. Başka var mı ki?
- B- Boşa çaba! Gündeme gelmeleri zor.
- C- Kutluyorum geleceğin süper yetişkinleri olacaklar!
- D- Destekliyorum ve taleplerini duyurmak için çaba harcıyorum.

4.

Çocuk ve genç iklim aktivistlerinin düzenledikleri kampanya/eyleme dair aşağıdaki haber süreçlerinden hangisi size en yakın olur?

- A- Ben bu konuda haber yapmam. Yaparsam da çocukların bu tür çalışma içinde olmalarının doğru olmadığını belirtirim.
- B- Eyleme katılırım, orada gençlere hemen mikrofon uzatır, ilgi çekebilecek cevaplar alacak türden soruları arka arkaya sıralarım. Verdikleri cevaplardan haberi öne çıkaracak bir şeyi çıkarsa onu yazarım.
- C- Tek başına bir haber yapmak beni endişelendirir. İklım krizi konusunda yetişkin uzmanlardan görüş aldığım bir haber içinde bir cümle ile söz eder ya da ortak bir metinleri olduğunu söylerim.
- D- Önceden onlardan onay aldığım soruları cevaplamalarını ister, doğrudan onların görüşleri ile bir haber yaparım. En son haberi çocuklara gönderir ve onaylarını alırım. Ben de çocukların güvenliğini tehdit edecek bir şey var mı diye kontrol ederim.

5.

Çocuk ve genç iklim aktivistlerini ya da çocuk hak savunucularını desteklemek konusunda ne düşünüyorsun?

- A- Desteklemem. Çocuklar için fazla politik.
- B- Bilmem, ilgilenmiyorum.
- C- Haberlerini yapmaya çalışarak destek oluyorum.
- D- Seslerinin daha çok duyurulması için haber yapmak dışında onların kapasitelerini de güçlendirmeye, kampanyalarına dahil olmaya çalışıyorum.

Bakımverenler için 5 Soruda Kendini Değerlendirme Testi

Bu test bakımverenler (ebeveynler ve çocukların bakımından sorumlu tüm yetişkinler) için hazırlanmıştır. Test sonunda aldığınız puan üzerinden eksiklerinizi ve güçlü yönlerinizi fark etmenizi ve bu doğrultuda hep birlikte daha katılımcı ve güvenli gençlik aktivizmini desteklemenize katkı sunmayı hedefliyoruz.

Haydi başlayalım!

1.

İnsan hakları ihlalleri, iklim krizi konularına dair seni en iyi tanımlayan cümle hangisi?

- A- Bir şey düşünmem mi gerekiyor!
- B- Abartılıyor bu konular! Çevreni temiz tut, insanlara saygı duy bu kadar.
- C- Önemli sorunlar ama ben ne yapabilirim ki.
- D- Hepimizin sorumluluğu olan konular.

2.

Çocuğunuzla/çocuklarınızla ilişkinizi anlatan en yakın ifade aşağıdakilerden hangisi?

- A- Ben annesiyim/babasıyım/büyüğüüm, önce bana saygı duyacak.
- B- Çocuğum/çocuklarımı korumak için onlar adına doğru kararlar vermek benim önceliğim.
- C- Çocuklarıma güvensen de başkalarına güvenemiyorum. Zaman kötü.
- D- İhtiyaçlarını karşılamak ancak onları dinleyip, söylediklerine önem vermek ve ardından rehberlik etmekle mümkün.

3.

Çocuk ve genç iklim aktivistleri ile ilgili ne düşünüyorsun?

- A- Greta'yı biliyorum. Başka var mı ki?
- B- Yaşları küçük! Büyüyünce bunlarla uğraşsınlar.
- C- Kutluyorum geleceğin süper yetişkinleri olacaklar!
- D- Destekliyorum ama biz yetişkinlerin hatalarından dolayı bu yükü baş başa kalmalarını çok adaletsiz buluyorum.

4.

Çocuk ve genç iklim aktivistlerinin çalışmalarına, eylemlerine dair ne düşünüyorsunuz?

- A- Eylemlerini asla desteklemem, fazla politik!
- B- Boşa çaba, onları mı dinleyecekler!
- C- Bazı eylemleri çocuklar ve gençler için riskli buluyorum.
- D- Onların güven içinde taleplerini iletmelerini desteklemek ve bu süreçte onlara rehberlik etmek bizlerin, yetişkinlerin sorumluluğu.

5.

Çocuğunuzun ya da çocuklarınızın iklim krizi ya da başka sorunlara dair çalışmalar yapmasına dair ne düşünüyorsunuz?

- A- Çevreyi temiz tutsun yeter, aktivistlik bizim aileye göre değil!
- B- Önceliği dersleri, sınavları. Oradaki sorumluluğunu yerine getirirse tabii ki bir şey yapar.
- C- Çevresinde olan bitene ilişkin duyarlı olması güzel ama çok abartmamalı! Tehlikeye atlamamalı!
- D- Biz yetişkinlerin hatalarından dolayı böyle bir yük altına giriyorlar ama iyi ki de yapıyorlar. Başka dünya yok!

TEST SONUÇLARI

Cevaplarınızda;

A'lar ya da B'ler çoğunluktaysa

Çocukların ve gençlerin sizlerden ayrı, hak sahibi bireyler olduklarından, katılım ve örgütlenme gibi hakları olduğundan haberiniz yok gibi davranıyorsunuz. Otoriter, çocukların potansiyeline tam güvenmeyen ve aşırı korumacı yaklaşımlarınız var. Çoğu zaman kendi düşünce ve davranışlarınızı çocuklar için daha doğru buluyor, onların ihtiyaçlarını duymak için çaba harcamıyorsunuz. Çocukların ve gençlerin yerine, onlar adına kararlar almaya alışmışsınız. Bu yaklaşımlarınız çocukların katılım ve örgütlenme haklarına destek olmadığı gibi daha çok engel oluşturuyor.

Size önerimiz: Köstek olma, destek ol!

C'ler çoğunluktaysa:

Kafanız biraz karışık. Desteklemeye çalışsanız da çeşitli endişelerinizden dolayı çocuklara ve gençlere tam destek sunamıyor, haklarına erişmek konusunda mücadelelerine tam katılamıyorsunuz. Bazı tutum ve davranışlarınız çocuklar ve gençler için tutarsız geliyor. Onları önemsiyor ama bunu onlara hissettirmek konusunda kendi korku ve doğrularınıza yenilebiliyorsunuz.

Size önerimiz: Çocuklarla daha katılımcı ve güvenli bir iletişim için biraz daha çaba!

D'ler çoğunluktaysa

Çocuk ve genç iklim aktivistlerine elinizden geleni desteği vermeye çalışıyorsunuz! Çok teşekkürler! Çocuk ve gençlere yaklaşımınız hak temelli, onları eşit hak sahibi bireyler olarak görüyorsunuz. Ayrıca çevre ve iklim ile ilgili konulara dair de sorumluluk hissediyorsunuz ve mücadelede yer alma potansiyeliniz yüksek.

Size önerimiz: Daha katılımcı ve güvenli bir aktivizm için birlikte mücadeleye devam!

3B. HATIRLATMA LİSTELERİ

Bu konuda düzeyler farklı olacağı için dört başlık altında hatırlatıcı değerlendirme cümleleri hazırlanmıştır.

Bazı yetişkin rolleri için ek cümleler de yazıldığı için aşağıdaki gibi bir renklendirme sistemi yapılmıştır. Kendi rollerinize ait renklere bakarak listeyi gözden geçirmenizi öneririz. Cümleleri EVET/HAYIR/KARARSIZIM gibi cevaplar üzerinden inceleyebilirsiniz.

Renklendirme:

Siyahlar: Tüm Yetişkinler için

Yeşiller: Eğitimciler ve STK Çalışanları için

Turuncular: Yerel Yönetimler ve Bakanlık Çalışanları için

Maviler: Medya Çalışanları için

Kırmızılar: Bakımverenler için

A.İnsan hakları, çevre ve iklim krizi konularına ilgi

A.1. İnsan hakları, çevre ya da iklim krizi konularına dair sorumluluğumun/ yükümlülüğümün farkındayım.

A.2. İnsan hakları, çevre ya da iklim krizi konularında yeterli bilgiye sahibim.

A.3. İnsan hakları, çevre ya da iklim krizi gibi konularda kendimi geliştirecek etkinliklere, eğitimlere katılıyorum.

A.4. İnsan hakları, çevre ya da iklim krizi alanında çalışan sivil toplum örgütlerini, aktivistleri ve farklı kişi ya da kurumları takip ederim.

A.5. İnsan hakları, çevre ya da iklim krizi alanında çalışan sivil toplum örgütlerini, aktivistleri desteklerim.

A.6. İnsan hakları, çevre ya da iklim krizi alanında aktif çalışırım. (Sivil toplum örgütlerinde üyelik-gönüllülük, aktivistlik vb.)

A.7. İnsan hakları, çevre ya da iklim krizi konularına dair çalışmalarımı katılımcı, şeffaf ve hesap verebilir şekilde yürütmeye çalışırım.

B. Çocuk ve Gençlerle insan hakları, çevre ve iklim krizi hakkında çalışma

B.1. Çocuk ve gençlerle insan hakları, çevre ya da iklim krizi konularında çalışma yapmayı önemli ve gerekli bulurum.

B.2. Çocuk ve gençlerle insan hakları, çevre ya da iklim krizi konularında çalışmalar (ders / atölye içeriklerine dahil etme, konuklar çağırma, etkinlikler yapma vb.) yaparım.

B.3. Çocuk ve gençlerle insan hakları, çevre ya da iklim krizi konularında yaptığım çalışmalar farklı araç ve yöntemlerle desteklerim.

B.4. İnsan hakları, çevre ya da iklim krizi alanında çocuklarla ve gençlerle çalışırken, konuşurken çocuk haklarını gözetirim.

B.5. İnsan hakları, çevre ya da iklim krizi alanında çocuklarla ve gençlerle çalışırken bu alanda çalışma yapan kişi ve kurumlarla temas etmelerini önemserim.

B.6 İnsan hakları, çevre ya da iklim krizi alanındaki mücadele için çocuklara ve tüm topluma doğru ve güvenilir bilgi sunmaya çalışırım.

C. Çocuk ve Gençlerin katılımını ve örgütlenmesini destekleme

C.1 Ayrım gözetmeden tüm çocuklara eşit davranırım ve yargılamadan, etiketlemeden uzak dururum.

C.2 Çocukların kendilerini rahatça ifade edebileceği, birlikte iletişim içinde olacağımız güvenli ve destekleyici alanlar yaratırım.

C.3 Karar süreçlerine çocukların katılımını sağlarım.

C.4 Çocuk katılımının ve çocukların örgütlenmesinin bir hak olduğunu bilir ve bu hakkın hayata geçmesini desteklerim.

C.5 Çocuklardan katılım ve örgütlenme haklarına ve haklarını arama konularına dair gelen talepleri ciddiye alır ve bu taleplere ilişkin gereken özeni gösteririm.

C.6 Kendi bakım sorumluluğumu çocukların katılım hakkını engellemeden ve benden ayrı hak sahibi bir birey oldukları farkındalığı ile hayata geçiririm.

D. Çocuk- Genç aktivistlerle / hak savunucuları ile çalışma

D.1 18 yaşına kadar herkesin çocuk olduğunu ve benim çocuk haklarını korumakla sorumlu olduğumu bilirim.

D.2 Çocuk - gençleri, aktivistleri yargılamadan, etiketlemeden dinlerim, görüşlerini dikkate alırım.

D.3 Çocukların öncelikli yararına göre davranır, onların ilgi ve ihtiyaçlarını önemser ve ihtiyaçlarına göre esneklik sağlarım.

D.4 Çocuk-Genç aktivistlerin tüm haklarından nitelikli bir şekilde yararlanmaları konusunu önemserim ve rehberlik etmeye çalışırım.

D.5. Çocukların özel yaşamına ve sınırlarına saygı duyarım. Bu konularla ilgili durumlarda (fotoğraf çekimi, etkinliğe katılım vb.) onay alma/onay verme gibi yasal sorumluluklarımı hayata geçiririm.

D.6. Çocukların güvenli bir şekilde çalışmalarını yürütmesi için onlara haklarından bahsederim, güçlenmelerini desteklerim.

Not: Roots & Shoots Türkiye'den üniversiteli gençlerin, Youth for Good ekibinden gençlerin ve 12 uzmanın bir yılı aşkın bir çalışmasının sonucunda ortaya çıkan KOSE isimli rehber de; kendinizi değerlendirmek ve gerçekleştirdiğiniz etkinliklerin, tüm canlıların hak ve özgürlüklerinin gözetilerek ve doğa ile uyum ilkesi çerçevesinde ekosisteme verilen zararın en aza indirilecek şekilde gerçekleştirilebilmesi için önerilir. **KOSE Rehberi** kapsamında, 1) hak temelli yaklaşım, 2) çocuk hakları, 3) doğa ile uyum, 4) atık yönetimi ve ileri dönüşüm, 5) kapsayıcılık ve bu başlık altında a) erişilebilirlik ve b) toplumsal cinsiyet eşitliği olmak üzere beş ana, iki alt odak alanı ele alınıyor.

YARAR- LANILAN KAYNAK- LAR

Bergmann, Z. & Ossewaarde, R. (2020) Youth climate activists meet environmental governance: ageist depictions of the FFF movement and Greta Thunbergin German newspaper coverage, *Journal of Multicultural Discourses*, 15:3, 267-290.

Desjardins, P. C. (2007: 57-58), *In Defiance of Childhood: An Exploretion of Children's Activism*

Douglas, K. (2017). Malala Yousafzai, *Life Narrative and the Collaborative Archive*, *Life Writing*, 14:3, 298

Flowers, N. (2010). Pusulacık. Çocuklar İçin İnsan Hakları Eğitimi Kılavuzu. Çev: Metin Çulhaoğlu. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Lundy, L. (2020). *The rights of child human rights defenders: Implementation guide*. *Child Rights Connect*.

Nida, H. (16 Mart 2019), *Çocuk Aktivistler İklim İçin Okul Grevinde Buluştu*. *Sivil Sayfalar*

Özbek, A. Engelli çocuklar ve öz savunuculuk: 'Kendi yapabilir' hale taşımak önemli. (07.03.2022), *Bianet*

Sivil Toplum Geliştirme Merkezi. (9 Şubat 2022). *Engelli Çocukların İnsan Hakları İçin "Engelli Çocuk Hakları Ağı"*. (09.02.2022). <https://www.stgm.org.tr/engelli-cocuklarin-insan-haklari-icin-engelli-cocuk-haklari-agi>

Tisdall, E. Kay M. & Cuevas-Parra, P. (2021). Beyond the familiar challenges for children and young people's participation rights: the potential of activism.